

TIL KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTRISH OMILLARI

Kambarova Dilnoza Musakulovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Ingliz tili 3 fakulteti,
Ingliz tili amaliy fanlar 3 kafedrasini o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10645172>

Annotatsiya. Ushbu maqolamizda o'quvchilarning raqamli texnologiya va o'zini-o'zi boshqarish orqali nutq kompetensiyasini rivojlantirish, til kompetensiyasini rivojlantirishda muhim bo'lgan omillar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Til kompetensiyasi, raqamli texnologiya, ekspressiv vositalar, kommunikativ maqsad, B1, B2 va C1.

FACTORS OF LANGUAGE COMPETENCE DEVELOPMENT

Abstract. This article talks about the factors that are important in the development of students' speech competence and language competence through digital technology and self-management.

Key words: Language competence, digital technology, expressive means, communicative purpose, B1, B2 and C1.

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Аннотация. В данной статье мы говорим о факторах, которые имеют важное значение в развитии речевой компетентности и языковой компетентности учащихся посредством цифровых технологий и самоуправления.

Ключевые слова: языковая компетентность, цифровые технологии, выразительные средства, коммуникативная цель, B1, B2 и C1.

Til kompetensiyasi tushunchasi ayniqsa chet tilini o'rganishda keng tarqalgan. Umumiy ma'noda, bu tushuncha chet tilida unumli va to'g'ri gapira olish, grammatikaning asosiy qoidalarini bilish va suhbatdoshning imo-ishoralari va mimikalarini to'g'ri tushunish qobiliyatini anglatadi.

Biroq, bu kontsepsiyani qo'llash faqat chet tilini o'rganish sohasi bilan chegaralanib qolmaydi. Til va nutq kompetensiyasining mavjudligi talabi bolaning ta'limiga ham taqdim etiladi.

Tengdoshlar bilan muloqot qilish qobiliyati va suhbatni to'g'ri olib borish qobiliyati Federal Davlat Ta'lim Standartining talablaridan biridir.

Til ta'limi bir nechta tarkibiy qismlardan iborat. Bu, eng avvalo, til haqidagi ilmiy bilimlarni, ya'ni ularga nisbatan qonun-qoidalar va istisnolarni o'zlashtirish, shu asosda tilning faoliyat yuritishidir. Bu lingvistik malaka darajasini bildiradi. Bundan tashqari, tilni muvaffaqiyatli o'zlashtirish uchun uning ifodali vositalari haqida tasavvurga ega bo'lish va turli xil tillardan qanday foydalanishni o'rganish kerak.

Lingvistik kompetensiya nazariyasining alohida bilim sohasi sifatida kelib chiqishida amerikalik tilshunos Noam Xomskiy turadi. Uning fikricha, barcha darajadagi tilni bilish ideal grammatik fandır, chunki u tilning ishlash tizimiga chuqur singib ketishni o'z ichiga oladi. O'z-o'zidan morfologiya, imlo va sintaksis qoidalari befoyda. Ularning funktsiyasi faqat ulardan foydalanish qoidalari mavjud bo'lganda namoyon bo'ladi.

Til kompetensiyasining o'zi nafaqat tilshunoslikka, balki psixologiyaga ham tegishli: foydalanish jarayonida til vositalari kundalik muloqotning nutq tajribasi ta'sirida o'zgaradi. Bu

tilni doimo rivojlanishda bo'lgan narsadir. Tilni bosqichma-bosqich egallash bilan, Xomskiyning fikricha, kishi tilning o'ziga xos tuyg'usiga, uni tushunishga ega bo'ladi.

Odamlarning muloqoti shuni ko'rsatadiki, ular nafaqat mavjud naqshlar bo'yicha iboralarni tuzadilar, balki tilning ishlash mexanizmini tushunadilar, yangilarini yaratadilar, so'zlarning to'g'ri birikmalarini noto'g'ri birikmalardan ajratadilar. Boshqacha qilib aytganda, til kompetensiyasi - bu tilning me'yoriy segmentlarini noto'g'ri bo'lganlardan ajrata olish qobiliyatidir.

Inson tug'ilgandan oq tashqi dunyo bilan o'zaro aloqada bo'ladi. Bu mimika va imo-ishoralar darajasida boshlanadi, lekin siz o'sib ulg'aygan sari u yanada murakkablashadi. Insonning boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyatiga nutq submadaniyati yoki boshqacha aytganda, u tarbiyalangan til muhiti sezilarli darajada ta'sir qiladi. Bu tushuncha nafaqat til va uning ichki tuzilishini, balki inson hayotining barcha bosqichlarida uning lingvistik mavjudligi shakllarini izchil o'zlashtirishni anglatadi. Erta bolalik davrida bola tomonidan me'yor sifatida o'rganilgan xatolar (masalan, dialektizmlar, stresslarni noto'g'ri joylashtirish va boshqalar) yo'q qilish juda qiyin. Til kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat ijtimoiylashuv jarayonida, ya'ni ota-onalar va tengdoshlar bilan muloqotda, balki ta'lim jarayonida ham amalga oshiriladi.

Bu umuman olganda, biron bir tilni bilmasdan turib, hech qanday ta'lim mumkin emas.

Qarama-qarshi postulatni ilgari surish mumkin: fanning turli sohalaridan bilim olmasdan turib, tilni to'liq o'zlashtirib bo'lmaydi. Maktab o'quvchilari va talabalar ishlashlari kerak bo'lgan turli xil matnlarning ko'pligi ularning bilimning turli sohalariga oid matnlarni keyinchalik o'zlari yaratish qobiliyatini shakllantiradi. Busiz nutq qobiliyatlari eng ibtidoiy darajada muzlab qoladi va til tomonidan taqdim etiladigan ekspressiv vositalarning aksariyati talab qilinmaydi.

Bolalikdagi nutq faoliyati bilan tanishish jarayonida asosiy narsa izchil va mantiqiy qurilgan nutq ko'nikmalarini egallashdir. Shuning uchun o'qituvchilar bolaning javob berishi kerak bo'lgan vaziyatlarni yaratishni tavsiya qiladilar. Bolalarga berilgan mavzu bo'yicha oddiy ma'ruza qilishga o'rgatiladi, savollar berishga rag'batlantiriladi va bir xil savollarga javob berish imkoniyati beriladi. Muhim omil - bu shaxslararo muloqot, shuning uchun bolalar darhol muloqot va muhokama madaniyatiga o'rganadilar.

Yaqinda ingliz tili yoki boshqa til darslari nafaqat boshlang'ich maktabda, balki hatto bolalar bog'chalarida ham tez-tez uchrab turadigan bo'lsa-da, o'quvchi o'z tilini yetarli darajada biladi, o'z tilini yaxshi biladi, deb taxmin qilinadi. tuzilishi va asosiy grammatik tushunchalar. Chet tilini o'rganayotgan odam uni o'zlashtirish uchun eng muhim tarkibiy qismlardan biri - til muhitidan mahrum, shuning uchun ingliz va boshqa tillarni kerakli darajada o'zlashtirish uchun qo'shimcha vositalardan foydalanish kerak.

Talabalarning til kompetensiyasini rivojlantirishning birinchi bosqichining maqsadi yozma matn tayyorlashda kommunikativ maqsadlarga erishishdir. Bu faqat bajarilganda mumkin bo'lgan quyidagi shartlar:

- Til haqida tuzilish sifatida kerakli bilimlarni olish;
- yozma muloqotning turli uslublarini (rasmiy biznes, jurnalistika va boshqalar);
- matn qabul qiluvchi tomonidan qabul qilinganda muallif erishishi kerak bo'lgan maqsadlar haqida g'oya yaratish;
- fikrning mavjudligi, bu erda matn yaratish jarayonining o'zini tushunishni anglatadi, bunda tilning yetishmasligi sharoitida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengib o'tish kerak;

- adresatning yashash joyida qabul qilingan xulq-atvor normalariga egalik qilish.

Bu tilni o'zlashtirganingiz sayin qiyinlashadigan turli mashqlar orqali erishiladi.

Dastlabki bosqichlarda bunday mashqlarning mohiyati berilgan matnni grafik va imlo me'yorlariga rioya qilgan holda qayta yozish, matndagi bo'shliqlarni ma'nosi bo'yicha mos so'z va iboralar bilan to'ldirish, oddiy matnlarni (harflar, harflar) tuzishdan iborat bo'lishi mumkin. tabriklar, so'nggi voqealar haqida hikoyalar), chet ellik suhbatdoshga o'zi haqidagi ma'lumotlarni (ism, familiya, yashash joyi) uzatish bo'yicha trening.

Evropa miqyosidagi til bilimlari darajalarining taqdim etilgan tavsifi hali ham haqiqatni to'liq aks ettirmaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hatto tug'ilganidan beri tilni yaxshi bilgan odamlar ham ba'zan yuqori standartlardan mahrum bo'lishadi. Ko'pchilik uchun C2 darajasi faqat intilish uchun ideal bo'lib qolmoqda. Aksariyat mamlakatlarda ishga joylashish uchun B2 darajasi yetarli va agar ish yuqori malaka talab qilmasa va ona tilida so'zlashuvchilar bilan doimiy aloqada bo'lmasa - B1.

Yevropa standartlari ona tilidagi kommunikativ nutqiy kompetentsiya darajasini aniqlash uchun ham qo'llanilishi mumkin. Maktabgacha ta'limni tugatgandan so'ng, bola boshlang'ich tilni bilish darajasiga muvaffaqiyatli erishishi kerak deb taxmin qilinadi.

Boshlang'ich maktabda til kompetensiyalarining rivojlanishi B1 darajasidan B2 darajasigacha amalga oshiriladi.

REFERENCES

1. Махмудов М. Болаларнинг ўқув мақсади– таълимни илмий лойиҳалаш омили//Халқ таълими. –2005. –№5. –49 б
2. Сариев Ш.У. Бошланғич синф ўқиш дарсларида матн устида ишлаш орқали нутқ ўстириш назарияси ва амалиёти (1-, 2-синф материаллари мисолида): Пед.фан. номз. дисс. –Т.:2020.
3. Тўхлиев Б., Шамсиева М., Зиёдова Т. Ўзбек тили ўқитиш методикаси. –Т.: Янги аср авлоди, 2006.
4. Kambarova, D. (2022). TALABALARNING RAQAMLI TEXNOLOGIYA VA O'ZINI-O'ZI BOSHQARISH ORQALI NUTQ KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH. Евразийский журнал академических исследований, 2(9), 141-144.
5. Musakulovna, K. D. (2023). DEVELOPING STUDENTS'SPEAKING COMPETENCE THROUGH DIGITAL TECHNOLOGY AND SELF-MANAGEMENT. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(3), 248-251.
6. Kambarova, D. M. (2021). NEW WAYS FOR LEARNING AND TEACHING ENGLISH. Academic research in educational sciences, 2(12), 810-814.
7. Kambarova, D. M., & Isamuxamedova, M. N. (2021). THE ROLE OF THE TEACHER IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Academic research in educational sciences, 2(12), 357-361.